

Türkçede Kesinlik: “Karşılaşma” Film Senaryosu Örneği¹

Sema ÇOLAK²

Türkçede Kesinlik: “Karşılaşma” Film Senaryosu Örneği

Özet

İnsanlar, geçmişten günümüze kadar sorular sorma, sorgulama, doğruyu bulma ve gözlem yapma gibi yöntemlerle belirsizlikleri gidermeye yönelik kesinlik arayışı içerisinde olmuştur. Bu arayış, bilgi edinme sürecinin temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle kesinlik, bilgi ile ilişkilendirilmiştir. Dilbilimde bilgi kipliği içerisinde değerlendirilen kesinlik, konuşurun bilgisinden emin olduğunu, şüphe duymadığını ve güven eksikliği hissetmediğini ifade eder. Bu çalışmada öncelikle kesinlik kavramının kökeni ve tanımı hakkında bilgi verilmiş ve kesinlik ile ilişkilendirilen bazı kavramlar üzerinde durulmuştur. Ardından 20. yüzyıl felsefesine derin etkileri olan ve dilin doğasını anlamaya yönelik kapsamlı çalışmalar yapan Moore ve Wittgenstein’in kesinliğe dair felsefi görüşlerine yer verilmiştir. Çalışmanın temel noktası olan dilbilimin kesinliğe olan yaklaşımı daha geniş bir şekilde ele alınarak Türkçedeki kesinlik işaretleyicileri belirlenmiştir. Uygulama bölümünde ise “Karşılaşma” film senaryosu üzerinde bu işaretleyiciler tespit edilmiş, iletişimde nasıl ve ne şekilde yer aldığı gösterilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Kesinlik, Bilgi, Dilbilim, Kiplik, Kesinlik işaretleyicileri

Certainty in Turkish: The Case of the Movie Script “Karşılaşma”

Abstract

From the past to the present, people have been in search of certainty to eliminate uncertainties through methods such as asking questions, questioning, finding the truth and making observations. This quest forms the basis of the process of acquiring knowledge. Therefore, certainty is associated with knowledge. In linguistics, certainty, which is evaluated within the modality of knowledge, expresses that the speaker is sure of his/her knowledge, does not doubt and does not feel a lack of confidence. In this study, firstly, the origin and definition of the concept of certainty is given and some concepts associated with certainty are emphasized. Then, the philosophical views on certainty of Moore and Wittgenstein, who had a profound impact on 20th century philosophy and made extensive studies to understand the nature of language, are given. The approach of linguistics to certainty, which is the main point of the study, was discussed more broadly and the certainty markers in Turkish were identified. In the application section, these markers were identified on the movie script “Karşılaşma” and it was tried to show how and in what way they are involved in communication.

Key Words: Certainty, Knowledge, Linguistics, Modality, Markers of certainty

¹ Bu makale, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalında Prof. Dr. Erdoğan BOZ danışmanlığında hazırlanmakta olan “Türkçede Kesinlik” adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² semacolak77@gmail.com, 0009-0000-1271-1182

Makale Geliş Tarihi (Received): 04.06.2024 Makale Kabul Tarihi (Accepted): 23.06.2024

1. Giriş

Kesinlik, pek çok disiplinin üzerinde çalıştığı, özellikle bilgi felsefesi alanının yoğunlaştığı bir kavramdır. İnsan bilgisinin ne kadar kesin olduğu ve doğru bilgiye nasıl ulaşılabileceği hep merak konusu olmuştur. Yüzyıllardır süregelen bu merak hâlâ devam etmektedir. Dolayısıyla kesinlik, birçok düşünürün üzerinde çalıştığı ve bir cevap aradığı önemli konulardan biri hâline gelmiştir. Örneğin Descartes, şüphecilikten yola çıkarak “*Düşünüyorum öyleyse varım (Cogito ergo sum)*” ilkesiyle temel bir kesin bilgiye ulaşmayı hedeflemiştir. Ona göre, düşünmek için var olmak gereklidir. Buradaki *Cogito*, ruhun yani “Ben”in tasdikini ifade etmektedir. “Ben”in bütün öz veya tabiatı düşünmekten ibarettir. Böylece ruh, varlığın temel koşuludur ve bilgi sürecinde ilk önce ruh bilgisi anlaşılmalıdır. Bu sebeple ruhun varlığı bilinmeden, diğer varlıkların bilinmesi mümkün değildir (1947: s. 42, 158). Bir başka önemli düşünür Locke, bilgi ile kesinliği eş değerde tutmuştur. Locke’a göre bir kişi bir şeyi biliyorsa ondan emindir veya emin olduğu bir şey varsa onu kesinlikle biliyordur (Gibson, 1968: s. 3; akt. Atış, 2008: s. 73). Bu anlayışla; bilginin olduğu her durumda kesinlik, kesinliğin sağlandığı her durumda da bilginin mevcut olduğu sonucu çıkmaktadır (Atış, 2008: s. 73). Örneğin, “*Ahmet içeri geldi.*” veya “*Ahmet içeri gelmedi.*” gibi tümceler incelendiğinde; konuşurun olaya doğrudan tanık olduğu, bu konu hakkında kesin bilgiye sahip olduğu ve herhangi bir şüphe duymadığı görülmektedir (Hirik, 2014b: s. 350). Bu bağlamda kesinlik, dilin kullanımı ve yapısal özellikleri aracılığıyla inşa edilmekte, iletişimde doğru ve güvenilir bilgi sağlama ve belirsizlikleri giderme açısından büyük önem taşımaktadır.

Çalışmada öncelikle kesinlik kavramının anlaşılması sağlanacak, ardından işaretleyiciler yardımıyla kesinlik anlamının nasıl ortaya çıktığı gösterilmeye çalışılacaktır.

2. Teorik Art Alan

2.1. Kesinlik Kavramının Kökeni ve Tanımı

Kesinlik (certainty) kavramı; felsefe, matematik, hukuk, mantık, ilahiyat ve fizik olmak üzere birçok farklı disiplinde çeşitli anlam alanlarıyla ele alınmıştır. Dilbilime de konu olan kesinlik; iletişimde, resmî yazışmalar ve bilimsel çalışmalarda, kimi zaman da edebî eserlerde belirli sözcükler ve yapılar aracılığıyla kendini göstermektedir. Günümüze kadar kesinliğe dair farklı tanımlamalar yapılmış ve kesinlik kavramı kullanıldığı bağlama, amaçlara ve disiplinlere göre değişiklik göstermiştir.

Arapçadaki “*kata*’a (قطع = kesmek)” eyleminden türeyen *kat*’iyyet (قطعية = kesinlik, katiyet) (Mutçalı, 1995: s. 717) sözcüğü, Türkçeye *kesinlik* (*kes-in+lik*) şeklinde yerleşmiştir. İngilizcede “certainty”, Fransızcada ise “certitude” kesinlik anlamına gelmektedir. Bu iki sözcüğün kökeni; *ayırmaq*, *ayırt etmek* anlamlarına gelen “cernere” eyleminden türeyen Latince “certitudinem”e dayanmaktadır.³

Kesinlik, Türkçe Sözlük’te “1. isim, kesin olma durumu veya kesin davranış, kat’iyyet. 2. isim, felsefî bir bilginin, bir kanaatin şüpheye düşmeden onaylanması durumu.”⁴ şeklinde açıklanırken, Timuçin’in Felsefe Sözlüğü’nde “Kuşku gerektirmeyecek biçimde belirgin olanın durumu. Kuşku gerektirmeyecek kadar açık bir yargı karşısındaki ruh durumu. Zihnin hiçbir yanılma korkusuna düşmeden bir yargıyı benimseyişi.” olarak tanımlanmıştır (2004: s. 321).

Kesinlik, daima bilimin merkezinde yer almış ve evrenin açık ve seçik bir şekilde anlaşılabilmesi için birçok düşüncenin temeli olmuştur. Bilimle uğraşanlar; gözlem, deney, çözümlenme ve mantık çerçevesinde evreni, doğayı ve yaşamın farklı yönlerini anlamayı amaçlayarak kesin sonuçlara ve bilgilere ulaşmak için büyük çaba harcamaktadır. Ancak doğa

³ Şaman (2018: 296), bu bilgiye *Littre*, *certes* maddesinden ulaşmıştır. Bk. <http://www.littre.org/definition/certes>.

⁴ <https://sozluk.gov.tr/kesinlik> (08.10.2023)

bilimleri ile sosyal bilimlerin kesinliğe olan yaklaşımları birbirinden oldukça farklıdır. Çünkü doğa bilimleri, araştırmalarını genellikle deney, gözlem ve ölçüm gibi nicel verilere dayandırarak yapmaktadır. Bu sebeple pek çok bilim insanı için kesinlik, bir şeyin ölçülebilir olmasına bağlıdır (Yüksel, 2011: s. 518). Bilim, elde ettiği sonuçları olabildiğince kesin, açık ve doğru bir şekilde ifade etmeyi hedeflediği için bu da ancak ölçüm neticesinde ulaşılan gözlem verileriyle mümkün olmaktadır (Yıldırım, 1991: s. 89). Fakat sosyal bilimlerde doğa bilimlerinde olduğu gibi nicelleştirici bir matematiksel kesinlik anlayışının izlerine rastlamak mümkün değildir. Sosyal olgular arasında neden-sonuç ilişkilerine dayalı kesin yasaların bulunmaması, dünya görüşleri, değerler, ideolojiler ve politik inançlar gibi etkenler kesinliğin sosyal bilimlerde bulunmamasının en büyük sebepleri olarak gösterilebilmektedir (Özlem, 2013: s. 42-43).

Kimi düşünürler, doğa bilimlerinde de mutlak bir kesinliğin olmadığını savunmaktadır. Popper'a göre öznel veya nesnel hiçbir bilgi kesin değildir ve bilimdeki her şey kestirimseldir. Bilimsel bir kuram, asla mutlak veya kesin olarak kabul edilmemelidir. Çünkü tüm kuramlar varsayımlardan ibarettir ve hepsi değişip yıkılabilir (Güzel, 2018: s. 113). Yıldırım'a göre bilimsel araştırmalar ve incelemeler sonucunda ulaşılan her çözüm, sınanan her teori veya hipotez ne kadar olgusal verilerle desteklenirse desteklensin kesinlik içermez ve yapılan yeni deney ve gözlemlerin sonucunda her zaman geçerlilikleri sorgulanabilir. Bu nedenle bilim, matematik ve mantıktaki gibi kesin ispatlar sunmaz (Yıldırım, 1997: s. 79). Stroll de benzer bir görüşle bilimin deney ve gözleme dayanmasından dolayı değişiklik gösterebileceğini açıklamıştır. Bu durumda da en sağlam görünen bilimsel yasalar bile sonunda terkedilebilmekte veya gözden geçirilebilmektedir (1994: s. 29).

2.2. Kesinlik ile İlişkili Kavramlar

2.2.1. Kesinlik-Şüpheli

Kesinlik ve şüpheli arasında güçlü bir ilişki vardır. Çünkü bilgi edinme aşamasında insanlar, bilgiye ulaşmak için birtakım sorular sorar, gözlemler yapar veya sunulan bilgileri sorgulamak isterler. Burada da şüpheli önemli bir etken hâline gelir. Dewey'e göre bir kişiyi araştırmaya iten şey belirsizlik durumudur ve bu belirsizlik, şüphelinin kaynağıdır (Yıldırım, 1991: s. 242). Belirsizlikler, öğrenme sürecine katkı sağlayarak araştırmacının merakını ve sorgulayıcı yaklaşımını güçlendirir. Descartes'a göre bilimin kesin doğrulara ulaşma amacı vardır ve bunun ilk koşulu da düşüncelerin açık ve seçik olmasıdır. Bu açık ve seçiklik ancak ölçülü şüpheliyle yaklaşan bir zihinle mümkündür (Yıldırım, 1997: s. 294). Bacon da kesinliğe sadece şüpheli yoluyla ulaşabileceğini savunmaktadır. Çünkü ona göre kesinliğe ulaşmak için düşüncede kesinlikten yola çıkılmalı ve belirli bir süre şüpheliye sabırla yaklaşılmalıdır (Timuçin, 2004: s. 73).

2.2.2. Kesinlik-Bilgi

Bazı araştırmacılar kesinlik ile bilgi arasında sıkı bir bağın bulunduğu dikkat çekerler. Moore, bilgi ile kesinliği birbirinden ayırır ve bilmenin kesinlik için bir ön koşul olduğunu savunur. Bundan hareketle bir kişi p'yi bilmediği takdirde p'nin kesin olması söz konusu değildir (Stroll, 1994: s. 24). Unger'a göre kesinlik, bilgi için ön koşul olarak kabul edildiğinde kişiyi şüpheliğe yönlendirmektedir. Felsefi yaklaşımla ele alınan bilme, kesinliği gerektirir ve kesinlik, mutlak kesinlik ile eşdeğerdir. Bu sebeple bir insan bir şeyi ancak ve ancak o şeyden eminse bilir (2000: s. 334). Arlı Çil de önceki ifadeleri destekler nitelikte bir görüş öne sürer. Ona göre bir kişi bir şeyi bildiğini savunuyorsa, o zaman o şey hakkında kesin bilgi sahibi olmalıdır. Çünkü bilgi, kesinliği getirmektedir (2009: s. 8).

2.2.3. Kesinlik-Dogmatizm

Bilginin kesinlik gerektirdiği düşüncesi, dogmatizme yönelme olasılığını artırmaktadır (Arlı Çil, 2009: s. 8). Cevizci, dogmatik sözcüğünü “Genel olarak, belli birtakım ilkeleri, tezleri, düşünce, teori ve ideolojileri mutlak olarak doğru ve her zaman geçerli diye kabul eden, görüşlerini kesin ve tartışmaya yer vermez bir biçimde öne süren kimsenin tutumu içim kullanılan sıfat.” olarak ifade etmiştir. Dogmatik bir kişi, en ufak bir şüpheyeye bile tahammül edemez (1999: s. 249).

Unger, kesinlik ile dogmatizm arasında bir bağlantının bulunduğu bahseder. Ona göre bir şeyi bilmek ile onu kesin olarak veya mutlak bir kesinlikle bilmek arasında eşdeğerlik söz konusudur (1974: s. 132). Örneğin “*O bunu kesin olarak biliyordu*” ve “*O bunu mutlak bir kesinlikle biliyordu*” önermeleri, kişinin kesin olduğunu belirtmesi dışında herhangi bir şüpheyeye duymadığını ve emin olduğunu da göstermektedir (1974: s. 135). “Eğer S, p’den eminse, o zaman S’nin herhangi bir yeni deneyim veya bilgiyi p’nin olup olmadığı konusundaki düşüncesiyle ilgili olarak değerlendirmeye hiç açık olmadığı sonucu çıkar.” (1974: s. 142). Dogmatik bir kişi de kabul ettiği bilgileri gözden geçirme ve sorgulama ihtiyacı hissetmez. Aynı kesin olduğuna inanılan şeyler gibi. Ancak herhangi bir önermenin kesinliği ile ilgili daima bir hata payı bulunmaktadır. Bazen yanlış olan bir önermeye kesin gözüyle bakılabilir. Fakat dogmatik bir kişi, bu olasılığı yok sayarak yanlış inançlarına doğruyu muşçasına bağlanır. Dogmatizmi benimseyenler, yeni bilgilere kapalıdır ve değişime direnç gösterir (Arlı Çil, 2009: s. 9).

2.3. Moore ve Wittgenstein’in Kesinliğe Yaklaşımı

Moore ve Wittgenstein, 20. yüzyılda öne çıkan önemli filozoflar arasında yer almaktadır (Morkoç, 2021: s. 109). Moore ve Wittgenstein’in ortak bir problemi vardır: kesinlik ve şüpheyeye (2021: s. 111). Her iki filozof da kesinlik üzerine birçok görüş bildirmiş ve bu konuda kendi argümanlarını öne sürmüştür.

Moore, sağduyulu dünya görüşünü ilk defa 1911 yılında Cambridge’de verdiği derslerde dile getirmiştir. Bu görüşler, John Wisdom’ın teşvikiyle 1953’te *Felsefenin Bazı Temel Sorunları* (Some Main Problems of Philosophy) adıyla kitaplaştırılmıştır (Stroll, 1994: s. 30). Moore’un kaleme aldığı 1925 tarihli *Sağduyu Savunusu* (A Defence of Common Sense (DCS)), 1939 tarihli *Dış Dünyanın Kanıtlanması* (Proof of An External World (PEW)) ve *Kesinlik* (Certainty (C)) başlıklı eserleri, felsefi şüphecilik tezlerine yönelik yaptığı eleştiriler açısından büyük önem taşımaktadır (Morkoç, 2021: s. 111). DCS, PEW ve C’de kesinliğin mümkün olduğuna dair güçlü bir argüman sunan Moore, deneysel önermelerin kesin olamayacağı yönündeki genel kabule karşı çıkmış ve itiraz etmiştir.

Moore, DCS’de sağduyunun yalnızca bir inanç olmadığını ve bununla birlikte kesinlik de sağlayabileceğini ortaya koymaya çalışırken, PEW’de dışsal bir dünyanın varlığına yönelik radikal şüpheciliğin geçersiz olduğunu ispatlamak için uğraş verir. Moore’un bu iki çalışması birbirini tamamlar niteliktedir. Moore’a göre insan kendi hakkındaki deneysel önermelerle ilgili hiçbir şüpheyeye duymaz ve onları kesin bir şekilde bilir. Bu bilgi, sağduyu bilgisidir (Morkoç, 2021: s. 111). Moore, C’de de bilgi ve kesinlik kavramları arasındaki ilişki üzerinde durmuş ve bilginin temelinde kesinliğin yer aldığını iddia etmiştir. Şüphecilere karşı insanların bazı temel inançlarını güvenle dayandırabileceği kesin bilgiler vardır ve günlük hayatta karşılaştığımız bazı temel bilgiler şüpheyeye uyandırmayacak kadar aşikârdır (1984: s. 257-271).

Moore’un Wittgenstein felsefesindeki etkisi büyüktür. Her ikisi de kesinlik ve şüpheyeye ilgili görüşler bildirmiş olsa da Wittgenstein, Moore’un çalışmalarını başarısız bulduğunu birçok kez dile getirmiş ve felsefi düşüncelerini çoğu zaman eleştirel bir tavırla değerlendirmiştir (Morkoç, 2021: s. 111). Wittgenstein, Moore’un 1925-1941 yılları arasında yayımlanan DCS,

PEW ve C adlı çalışmalarından hareketle kuşku, inanç, bilme, kesinlik ve öğrenme kavramlarını anlamaya çalışmış ve kesinliği çevreleyen konuları Moore'dan daha fazla ileriye taşımıştır (Stroll, 1994: s. 8; Lamarre, 2007; akt. Özcan, 2022: s. 136).⁵

Wittgenstein, 1946'dan sonraki dönemde *algı psikolojisi, renkler, inanç ve kesinlik* gibi konulara daha fazla yoğunlaşmıştır. Wittgenstein'ın *Tractatus, Felsefi Soruşturmalar ve Kesinlik Üzerine* (KÜ) olmak üzere üç önemli eseri bulunmaktadır (Lamarre, 2007; akt. Özcan, 2022: s. 135). Moore, şüphecilerin kesin bilgi olarak gördükleri her şeyi inanç adıyla değerlendirmelerine karşı çıkarken Wittgenstein, KÜ'de Moore'un önermeleri basit inançlar olmadığı takdirde bilgi de sayılamayacağını savunmaktadır. Çünkü Wittgenstein'a göre bu önermeler, kesinliklerle uyumludur ve "bilgi" ile "kesinlik" iki ayrı kategoriyi oluşturmaktadır. Bilgi, bir problem ve kuşkunun bulunduğu durumda; doğrulamaların gerçekleştirilebildiği yerlerde ortaya çıkar ve sadece dil oyunları bağlamında kendini gösterir. Her bir dil oyunu da kesinlikleri gerektirir; *özel adlar oyunu, bilimsel dil oyunu, doktor-hasta ilişkisinde dil oyunu, felsefi dil oyunu* (Lamarre, 2007; akt. Özcan, 2022: s. 136-138).

2.4. Dilbilimde Kesinlik

Tüm disiplinler kesinlik arayışı içerisine girdiğinde dilin merkezde olduğunu söylemek mümkündür. Dil ve dilbilim, diğer disiplinlerle kesişim noktaları bulsa da aralarında birçok farklılık mevcuttur (Demirbaş, 2023: s. 12). Dil, karmaşık ama belirli bir düzene sahip olan çok yönlü bir olgudur. Bu çok yönlülük, dilin tek görevinin gönderimsel bir işlevi olmadığını, başka bir deyişle sadece düz tümceler üretmediğini gösterir. Dilin *soru sorma, dilekte bulunma, emir verme, kesinlik veya belirsizlik* gibi birçok işlevi bulunmaktadır. Dilin bireysel olmaktan daha çok toplumsal bir düzeyde etkili olduğu göz önüne alındığında dil birimlerini yalnızca yapısal yönden incelemek ve kendi içlerinde son bulan birimler olarak algılamak yeterli değildir. Bunların dilsel değerlerini anlamak için içerdikleri söz eylemini, konuşmacı veya dinleyicinin dil olgusuna karşı tutum ve tavrını, sözcüğün kullanıldığı bağlamı da dikkate almak gerekir. Tüm bunlardan hareketle hem dil içi hem de dil dışı etmenlerin önemli olduğu unutulmamalıdır (Kocaman, 1983: s. 81).

Hirik'e göre bir tümcenin veya sözcüğün bildirdiği kesinlik ulamı, konuşurun bakış açısı, dünyayı algılama ve anlamlandırmasıyla ilişkili olmasından dolayı kipsel alan içinde değerlendirilmeli ve bu çerçevede ele alınmalıdır (2014b: s. 359). Hirik, kesinliğin anlam alanıyla ilgili oldukça açık bir tanımlama yapmıştır (2014b: s. 358):

"Kesinlik, varlığından şüphe duyulmayan ve hakkında emin olunan bilgiyi göstermektedir. Bu bilginin, sorguya mahal bırakmayan, itiraz gerektirmeyen ve kısmen de deneysel olarak kanıtlanabilir bir niteliği bulunmaktadır. Bahsi geçen bu anlam alanı bilgi sahibinin bilinç düzeyini yansıtmaktadır. Konuşur hakkında söz söylediği ya da aktardığı bilgidен yana güven eksikliği duymamaktadır. Kesin olanın paylaşımında konuşur açısından güven en üst düzeydedir."

Kesinlik, bilgi kipinin içerisinde yer alan öznel bilginin bir türü olarak kabul edilmektedir (Morante ve Sporleder, 2012: s. 227; akt. Hirik, 2014a: s. 166). Rubin, Liddy ve Kando'ya göre de kesinlik, bilgisel yorumlar aracılığıyla ifade edilen bilgi kipinin bir çeşididir. Rubin vd. için bilgisel yorumların bir türü olarak ifade edilen şey, yazarın ifadesine yönelik doğruluk veya kesinlik için ipuçları sağlayan ve ifade edilen bilgiye yönelik *muhtemelen, belki, şüphesiz* gibi yazarın tutumunu gösteren kesinlik işaretleyicileridir. Yazarın ifadesindeki doğruluğa duyduğu güven ile kesinlik aynı anlamdadır (2005: s. 63). Onlara göre, dilde kesinlik derecesini belirtmekten kaçınmak neredeyse imkânsızdır. Her ifadenin çoğunlukla edimbilimsel bir yeri

⁵ Jean-Marc Lamarre'in "Autorité et argumentation" (Otorite ve Kanıtlama), Diotime, N°33 (04/2007) başlıklı yazına bk. <https://diotime.lafabriquephilosophique.be/numeros/033/010/>.

veya kesinlik derecesi bulunmaktadır. Ancak bunların her zaman açık bir şekilde işaretlenmediği durumları da görmek mümkündür (2005: s. 65).

Rubin, şimdiye kadar olan kesinlik derecelerinin en geniş sınıflandırmasını yapmış ve kesinliği *mutlak kesinlik* (absolute certainty), *yüksek kesinlik* (high certainty), *orta kesinlik* (moderate certainty), *düşük kesinlik* (low certainty) ve *kesin dışılık* (uncertainty) olmak üzere beş maddeye ayırarak derecelendirmiştir (2010: s. 536):

1. *Mutlak kesinlik*: Kesin ve tartışılmaz bir inanç veya güvenceye sahip ifadeleri içerir.
2. *Yüksek kesinlik*: Yüksek olasılık veya sağlam, güvenilir bilgiye sahip ifadeleri içerir.
3. *Orta kesinlik*: Ortalama bir olasılığın veya makul şansın tahmin edildiğini gösteren ifadeleri içerir.
4. *Düşük kesinlik*: Uzak olasılığa sahip ifadeleri içerir.
5. *Kesin dışılık*: Tereddüt veya açıklık-bilgi eksikliğine sahip ifadeleri içerir.

Kesinlik ulamındaki kiplikler, kesin ve açık önermeleri göstermektedir. İlgili durum veya olay ya gerçekleşmiştir ya da gerçekleşme olasılığı yüzde yüzdür. Bu tür önermelerde ifade edilen bilgi, şüphe barındırmaz, hiçbir şekilde sorgulanmaz ve itiraz kabul etmez. “Atatürk 1938’de öldü”, “Benim Adım Kırmızı”, Orhan Pamuk’un romanlarından” örneklerinde olduğu gibi herkes tarafından genel kabul görmüş durumlar veya “Bunu kesin o yaptı”, “Biliyorum, beni seviyor” gibi görece doğrular kesinlik bildirmektedir (Hirik, 2014a: s. 167).

2.4.1. Türkçede Kesinlik İşaretleyicileri

Türkçede kesinlik bildiren veya kesinlik derecelerini artırarak iletişimi daha açık ve etkili hâle getiren kesinlik ulamı; *biçimbirimsel*, *sözlüksel*, *sözdizimsel*, *biçim-sözlüksel*, *sözlüksel-sözdizimsel*, *biçim-sözlüksel-sözdizimsel*, *parçalarüstü sesbirimsel* veya *söyleme dayalı* öğelerle işaretlenmektedir.

2.4.1.1. Biçimbirimsel İşaretleyiciler

Türkçede kesinlik, öncelikle zamanı bildiren $\{-DI^4\}$, $\{-mI^4\}$, $\{-(y)AcAK\}$, $\{-(I^4/A)r\}$, $\{-(I^4)yor\}$ biçimbirimleriyle işaretlenmektedir. Konuşur, çeşitli deneyimlerle tanık olduğu bir eylem veya durum hakkındaki bilgisini son derece kesin ve tereddütsüz bir şekilde aktarırken biçimbirimsel kesinlik kipliklerini kullanmaktadır. Aktarılan bilgi, gerçeklikle ve gönderim dünyasıyla örtüşmediği takdirde olasılık veya kesin dışılık bildirmektedir (Hirik, 2014a: s. 168).

Bahsi geçenlerin dışında $\{+DI^4r\}$, $\{-sA(-yDI/-ymIş)\}$... $\{-ArdI/-IrdI/-mAzdI/-mAzmIş\}$, $\{-AydI/-mAyAydI\}$, $\{-AcAğInA \dots -AydI/-sAydI, \{-AcAKtI\}$ (Hirik, 2014a: s. 169-174), $\{-mAktA\}/\{-mAdA\}$, *emir kipi* (Korkmaz, 2009: s. 621, 665), $\{-(y)Abil\}$, $\{-mAlI\}$ (Mystridou, 2015: s. 93-95) $\{-mI^4\}$ $\{-mI^4\}$ (Underhill, 1976: s. 208) $\{-(I^4)yorDI^4r\}$, $\{-mAktAdI^4r\}$, $\{-mAlIIDI^4r\}$ (Çelebi, 2014: s. 111-112), $\pm \{mI^4\}$ (Acarlar, 1970: s. 358; Boz, 2015: s. 79) $\{-sA\}$ (Bulak, 2011: s. 28) gibi biçimbirimsel işaretleyicilerin de kesinlik bildiren ifadelerde yer aldıkları görülmektedir.

2.4.1.2. Sözlüksel İşaretleyiciler

Sözlüksel işaretleyiciler, kesinlik anlam alanını sözlüksel olarak ifade eder ve tümcede biçimbirimlere göre daha açık ve belirgin bir şekilde bulunur. Türkiye Türkçesinde yüklem, belirteçlere, bağlaçlara, isimlere, sözlere ve söz gruplarına dayalı kesinliği işaretleyen pek çok kiplik yer almaktadır.

İsim tümcelerinde *mümkündür*, *mümkün değildir*, *imkânsızdı*, *vardı*, *yoktu*, *belliydi*, *muhakkaktı*, *olası değildi* vb. yüklem kesinlik bildirirken, eylem tümcelerinde ise *imkân göreme-*, *belli ol-*, *bil-*, *gör-*, *anla-*, *kavra-* gibi birçok idrak eylemlerinin kesinliği işaretlediği

görülmektedir. Bunun dışında *doğru, doğru değil* gibi işaretleyiciler de onaylama amaçlı veya bilginin kesin ve gerçek olduğunu belirtmek için tercih edilmektedir (Hirik, 2014a: s. 174, 177).

Sözlüksel işaretleyiciler arasında kiplik belirteçler; “*kesin, kesinkes, şüphesiz, kuşkusuz, muhakkak, mutlak, banko, zahir, imkânsız, evelallah, katiyetle, illa (ki), lacerem, pekâlâ, tabii, eminim, olanak dışı, garanti, vallahi, zinhar*”⁶, “*asla, behemahal, bir türlü (asla), elbet, elbette, doğrudan doğruya, doğruca, gerçekten, er geç, hiç, hiç mi hiç, iyice, kat’iyyen, kesinlikle, mutlaka, tamamen, tamamıyla, zaten*” (Korkmaz, 2009: s. 507); kiplik bağlaçlar, *ne ... ne (de)* ve *gerek ... gerek* (Hirik, 2014a: s. 182-183); kiplik sözler ve söz grupları; “*dünyada olmaz, ne derlerse desinler, her şeye rağmen, her hâlde, her hâlükârda, kesin bir biçimde, kesin olarak, şüphe götürmeyecek derecede, kuşku götürmez bir biçimde, yüzde yüz*”⁷, “*hayatta olmaz, nereden bilirdim, nasıl bilirdim, nereden bilebilirdim, nasıl bilebilirdim, ne yaparsa yapsın, ne olursa olsun, her ne pahasına olursa olsun, ne yapıp yapıp, ne yapıp edip, ne yapar eder*” (Hirik, 2014a: s. 184-186), “*bileklerimi keserim (ki), dini gibi bilmek, işte o kadar, inadım inat, adım Hacı (Kel) Murat, münakaşa götürmemek, Nuh deyip peygamber dememek, okka (her yerde) dört yüz dirhem, sözüm söz*” (Ayverdi, 2010: s. 148, 287, 585, 560, 877, 938, 945, 1127); kiplik sözcükler, “*evet, hayır, peki, hay hay, yok, değil*” (Balci, 2003: s. 10) kesinliği kodlayarak anlam alanına katkı sağlamaktadır.

2.4.1.3. Sözdizimsel İşaretleyiciler

Sözdizimsel ilişkiler, kiplik bildirme özelliğine sahiptir. Özellikle kalıplaşmış ifadeler ve deyimler gibi yargılar, konuşurun ifade ettiği önermeye olan bakış açısını yansıttıklarında kiplik işaretleyicisi olarak kabul edilir (Kerimoğlu, 2011: s. 104).

Hirik, bazı tekrarlı yapıların ve eksilteli tümce kuruluşlarının kipsel değer taşıdığını dile getirmiştir (2014a: s. 54). Burgucu da Türkçede sözdizimsel yinelemelerin kesinlik bildirme açısından oldukça önemli olduğunu açıklamıştır (2019: s. 6).

(1) “**Atlar atlamasına, kartı verir vermesine ama.**” (Kemal, 2018: s. 44; akt. Burgucu, 2019: s. 25)

Demirel’e göre *ancak* ögesi yükleme yakın bir yere getirildiğinde bir önermenin kesinlik derecesi vurgulanmaktadır. Bu da sözdizimsel bir öge ile de kiplik anlamlarının belirtilebildiğini göstermektedir (2018: s. 90).

(2) “Bu kadar keskin bir bakış, geçici olmayan bir ilginin habercisi olabilirdi **ancak.**” (Bekiroğlu, 2016: s. 76; akt. Demirel, 2018: s. 90)

Bıldırcın’a göre konuşur, söylediklerine olan güvenini daha fazla vurgulamak istediğinde “kesinlikle” kiplik belirtecini söz öncesi konumda kullanır. Bu da sözdizimsel olarak tümcenin anlamına etki eder (2002: s. 104).

(3) “Babamın bir daha eve dönmeyeceğinden **kesinlikle** eminim.” (2002: s. 97)

2.4.1.4. Birden Fazla Birlik Kuran İşaretleyiciler

Kesinlik anlam alanını kodlayan birden fazla işaretleyici bulunmaktadır: “*keşke ...-{sAydI}/-{sAymIş}/-{(y)AydI}/-{(y)AymIş}*, *eğer/şayet ...-{sAydI} ...-{AcAktI}*, *-{Ar/-Ir}+{mI}* *hiç, evet/hayır, ...-{AcAktI}*, *mutlaka, kesinlikle, muhakkak, şüphesiz vb. ... -{DIr}*, *-{AcAk}*, *-{Abil}*, *artık ...-{mAz}*” (Hirik, 2014a: s. 190-195), “*-{mIş olacak}*, *-{mIş olur}*” (Benzer, 2012: s. 140-141), “*-{mIş bulun-}*” (Korkmaz, 2019: s. 803), “*-{AcAk olmuş}*” (Hirik, 2014a: s. 196), “*...+{(n)Iⁿ}* *resmidir*” (Ayverdi, 2010: s. 1022) gibi hem biçimbirimsel hem de sözlüksel

⁶ Türkçe sözlükler taranarak tespit edilmiştir.

⁷ Türkçe sözlükler taranarak tespit edilmiştir.

işaretleyicilerin birlikteliğiyle oluşan yapılar biçim-sözlüksel kesinlik işaretleyicileri arasında değerlendirilirken, *kiplik söz+ki* (*kuşku yok ki vb.*), *kiplik belirteç+ki* (*şüphesiz ki, muhakkak ki, elbette ki vb.*) gibi yapılar ile *mutlaka ve mutlaka, kesinlikle ve kesinlikle, muhakkak ve muhakkak* gibi tekrar eden pekiştirmeli belirteçler sözlüksel-sözdizimsel kesinlik işaretleyicileri arasında ele alınmaktadır (Hirik, 2014a: s. 196-198).

Biçim-sözlüksel-sözdizimsel kesinlik işaretleyicilerinde ise konuşur, kesin bir bilgiye sahip olduğunu belli ederek dinleyicinin veya okuyucunun sunulan bilgilerin gerçek veya doğru olduğuna inanmasına ve aksi bir durumun da mümkün olmadığını düşünmesine sebep olmaktadır (Hirik, 2014a: s. 198).

(4) “Tabii ya kafanı yormaz, muhayyileni işletmezsen **ne bileceksin?**” (bilemezsin) (Taner, 2010: s. 75; akt. Hirik, 2014a: s. 199)

2.4.1.5. Parçalarüstü Sesbirimsel İşaretleyiciler

Parçalarüstü sesbirimler, tümce düzeyinde kendisini göstererek anlamın belirlenmesinde veya sınırlarının çizilmesinde büyük rol oynarlar. Bunlar, sadece işitildiğinde fark edilebilen *vurgu, durak, hız, ton* (*titrem, perde*), *ezgi* (*ahenk, melodi, tonlama*), *dizem* (*ritim*) ve *ölçü* gibi sesbirimlerden oluşmaktadır (Hirik, 2019: s. 4). Örneğin, “*Ali herhalde gelecek*” tümcesindeki *herhalde* ögesi söylendiği biçime göre *olasılık* veya *kesinlik* işaretlemektedir. Konuşur, bilginin doğruluğundan emin olmadığında bu ögeyi zayıf bir tonlamayla söyleyerek olasılık, emin olduğunu aktarmak istediğinde ise baskın bir tonla söyleyerek kesinlik bildirecektir (Kerimoğlu, 2011: s. 104-105).

2.4.1.6. Söyleme Dayalı İşaretleyiciler

Söylem, en temel biçimi ile “tümce üstü dil örüntüleri” olarak tanımlanan ve birçok disiplinin yanı sıra gündelik yaşamda da sıkça karşılaşılan bir kavramdır (Fetzer, 2014: s. 35; akt. Kamacı Gencer, 2023: s. 12). Edimsel eylemler, belirteçler, buyrum, istek vb. kiplik işaretleyicileri, zaman işaretleyicileri gibi dilsel birimler, söylemin oluşumunda etkilidir (Ricoeur, 1976: s. 17; akt. Kamacı Gencer, 2023: s. 13).

Söyleme dayalı işaretleyiciler, hem yükümlülüksel kip hem de bilgi kipi için önemlidir. Bilgi kipliği içerisinde ima etme, karşı tarafın bilgisini sorgulama amaçlı soru sorma gibi söyleme dayalı işaretleyiciler bulunmaktadır (Hirik, 2014a: s. 54). Söylem işaretleyicilerinin çok boyutlu ve çok işlevli olması, özelliklerinin de çeşitlilik göstermesine yol açmaktadır. Bu işaretleyicilerin *sesçil ve biçimsel, sözdizimsel, anlamsal, işlevsel, toplumdilbilimsel ve biçimsel* gibi temel özellikleri bulunmaktadır (Brinton, 1996: s. 34; akt. Kamacı Gencer, 2023: s. 37).

Kamacı Gencer, söylem işaretleyicilerini *söylem yapısı; bilişsel söylem; durumsal söylem; kişilerarası, toplumsal ve kültürel söylem* olmak üzere dörde ayırmış, kesinlik bildirenleri bilişsel söylem işaretleyicileri başlığı altında değerlendirmiştir. Kamacı Gencer’e göre *illa/ille, illaki, muhakkak, katiyen, hiç ve hakikaten* gibi işaretleyiciler, konuşurlar tarafından söylemde kesinlik anlamını kodlamak amacıyla tercih edilmektedir (2023: s. 96-98).

Hirik, söyleme dayalı kesinlik bildiren durumların konuşur ve karşı taraf arasındaki ilişkiyle ortaya çıktığını belirtmiştir. Kimi zamanlarda okurun veya dinleyicinin zihnine ve idrakına bırakılarak eksik kalmış tümcelerin tamamlanması istenir. Ancak bu tümcelerin doğru bir şekilde algılanıp tamamlanması ve anlamlandırılması için konuşur ve dinleyicinin arasında önceden oluşturulmuş bir bağın bulunması şarttır. Ancak o zaman konuşurun söylemindeki her sözcük anlamlı hâle gelecek ve iletişimde kesinlik bildirecektir (2014a: s. 188).

3. Uygulama

3.1. “Karşılaşma” Film Senaryosu Örneği

Karşılaşma, 2003 yılında seyirciyle buluşan dram ve gerilim türünde bir Türk filmidir. Filmin senaryosunu Ömer Kavur ve Macit Koper yazmış, yönetmenliğini ise Ömer Kavur üstlenmiştir. *Karşılaşma*, 2003 yılında 40. Altın Portakal Film Festivali’nde “En İyi Film” ödülüne layık görülmüştür. Bu bölümde, *Karşılaşma* film senaryosu üzerinde kesinlik işaretleyicileri incelenecektir.

3.1.1. Biçimbirimsel Kesinlik İşaretleyicileri

3.1.1.1. -{D⁴}

Ör. 1. “Sinan kemoterapi bölümüne giden koridorda ilerler. Kapıda daha önceden tanıdığımız hemşireyi görür.

Sinan: Mahmut Bey’e bakmıştım?

Hemşire içeriye emin olmak için bakarak,

Hemşire: Gelmedi bugün..

Sinan da tedavi bölümünden içeriye başını uzatırken,

Sinan: Günü değil miydi?

Hemşire: Evet günüydü, ama gelmedi.” (s. 25)

Ör. 2. “Bir cinayete kurban gitti... İki hafta önce..” (s. 26)

3.1.1.2. -{m⁴ş}

Ör. 3. “1. Kadın hasta: Küpemin tekini kaybettiğimi sanıyordum.

2. Kadın telaşlanarak,

2. Kadın hasta: O halkaları mı yoksa? Yazık!

Hemşire aralarına girer ve serumu kontrol eder. 1. Kadın ona aldırmadan başını uzatarak,

1. Kadın hasta: Yok canım buldum... İnanmayacaksınız, tencereye düşmüş..” (s. 8)

Ör. 4. “Hasan: Cesedi orada bulduk...Adli rapora göre, biz bulmadan 48 saat önce öldürülmüş. Ardi ardına ateş edilmiş...” (s. 36)

3.1.1.3. -{(y)AcAK}

Ör. 5. “Sinan: Mahmut Bey yok mu?

Hemşire: Onu özel odaya aldık.

Hemşire odaya “Bakın burası dolu” dercesine baktıktan sonra..

Hemşire: “Sizi de oraya alacağım..” (s. 17)

Ör. 6. “Doktor: Bunlar bugün çekilenler, bunlar da iki ay önce çekilmiş olanlar. Aralarında önemli bir fark yok. Yani hastalıkta ilerleme yok, gerileme de... Stabilize olmuş durumda.

Sinan söylenenleri dinlemektedir. Dinlenmiş ve daha sağlıklı bir görünümü vardır. Doktor dostane bir şekilde,

Doktor: Tedaviye ara vereceğiz bu durumda.

Sinan: Ne kadar?

Doktor gülümser,

Doktor: Umarım bir daha ihtiyaç duyulmaz ama kontrol altında olacaksınız. Kendinizi fazla yormayın, stres yok, gıdanıza dikkat, malum uyarılar.

Doktor röntgen filmlerini toparlayıp zarflarına koyarken,

Doktor: İyileştiniz artık, hadi hayatın tadını çıkartın...” (s. 25)

3.1.1.4. -{AcAKt}

Ör. 7. “Sinan: Şimdi görüştüğüm hanımın adını soracaktım.” (s. 31)

3.1.1.5. $\text{-}\{I^4/A\}r\}$

Ör. 8. “Hasan: Kasabamızın mümtaz şahsiyetleri her gece burada toplanırlar. Aslı yeni gelenleri karşılar, onlara bir masa gösterir. Hasan, Aslı'ya bakarak Hasan: “Ama beylerin çoğu Aslı hanıma duydukları hayranlıktan buraya gelirler.” (s. 34)

3.1.1.6. $\text{-}\{I^4\}yor\}$

Ör. 9. “Kadın (40 yaşında): Adam tünemiş bara, bize bakıyor... Yemek yiyoruz arkadaşlarla. Adam sürekli bana bakıyor..... Kesiyor yani...! Güldüm içimden....” (s. 8)

Ör. 10. “Birden telefon sesi duyulur. Mahmut çantasına davranır. Telefonu kulağına götürür. Mahmut: Alo... Alo... Duyamıyorum, Alo ! Alo !! Sinirle telefonu kaparken...” (s. 18-19)

3.1.1.7. $\text{+}\{DI^4r\}$

Ör. 11. “Burası onun çalışma odasıdır. Raflarda kitaplar. Duvarda resimler ve çizimler. İki koltuk ve bir çalışma masasından ibarettir tüm eşyalar.” (s. 11)

Ör. 12. “Sinan: Şimdi odama çıkabilir miyim? Osman evet anlamında başını sallar. Sinan yukarı giderken, arkasından, Osman: Restoranımız yan taraftadır.” (s. 32)

3.1.1.8. $\text{-}\{mI^4\}tI^4r\}$

Ör. 13. “Bir çekmeceyi açar. Birkaç küçük eşyanın arasından, bir kol saatini alıp bakar. Durmuş olan saatin camı kırılmıştır ve 10.22'yi göstermektedir.” (s. 10)

Ör. 14. “Sinan odasında elbiseleriyle yatağa uzanmış, uyuya kalmıştır. Kısa bir süre sonra kapı vurulur. Sinan uyanıp kapıyı açar.” (s. 30)

3.1.1.9. $\text{-}\{mAktAdI^4r\}$

Ör. 15. “Yaklaşık telaşlı bir şeyler anlatmaya başlar fakat sesi hem uzaklıktan hem de pervanelerin uğultusundan duyulmamaktadır.” (s. 7)

Ör. 16. “Sinan mimarların çalışmak için kullandıkları masada çizimler yapmaktadır.” (s. 11)

3.1.1.10. Emir Kipi

Ör. 17. “Mahmut: Masa beşte siyah ceketli adam... Onu usulünce alın... Hile yapıyor... Masa beş.” (s. 13)

3.1.2. Sözlüksel Kesinlik İşaretleyicileri

3.1.2.1. Kiplik Yüklemler (gör-, bil-, doğru)

Ör. 18. “Sinan: Burada nerede kalınabilir, sakın bir yer? Bayii, diğer müşterileriyle ilgilenirken, Sinan'a bakmadan Bayii: Yol ayırımından sola sapın görürsünüz.” (s. 26)

Ör. 19. “Hasan: Bilirsin, katiller cinayet mahalline geri dönerlermiş. Yeni cinayetler işlemek için...” (s. 36)

Ör. 20. “Hasan: Burası neresi biliyor musun?

Sinan: Cinayetin işlendiği yer olsa gerek.

Hasan: Yaa... Nerden bildin?

Sinan: Kaldığım pansiyonda söylemişlerdi...

Hasan: Doğru...! Gel bakalım.” (s. 35)

3.1.2.2. Kiplik Belirteçler

Ör. 21. “Sonra yavaşça döner ve bir polis tatbikatındaymışçasına, otoriter, **kendinden emin** anlatmaya başlar.” (s. 35)

Ör. 22. “Mahmut: İyi akşamlar...kumar oynamaya geldinse, tam yerindesin. Sinan az da olsa şaşırmıştır, kendi kendine dalga geçer gibi, gülümseyerek Sinan: Ben mi? Hayatımda **hiç** cesaret edemedim.” (s. 12)

3.1.2.3. Kiplik Sözcükler

Ör. 23. “Sinan: Filiz, bu konuşmalar daha da kötü hissetmeme neden oluyor sadece... İsteddiğin bu mu?

Filiz: **Değil**. Ben, bizden söz ediyorum.” (s. 11)

Ör. 24. “Aslı: Sinan Bey, sizden özür dilemeye geldim...

Sinan şaşkınlık içinde sorgulu gözlerle bakar.

Aslı: Oğlum için... Dün tatsız bir kaza geçirmişsiniz.

Sinan anlamış ama hala kendine gelememiştir.

Sinan: **Yaa... evet...**

Aslı: Sizi orada öylece bırakmış. Korkmuş galiba. Şimdi de suçlu hissediyor kendini.

Sinan: **Yoo**. Suç bendeydi...” (s. 30)

Ör. 25. “Aslı: Benden söz etti mi hiç?

Sinan: **Hayır**. Ama sizi her yerde arıyordu...” (s. 38)

3.1.3. Sözdizimsel Kesinlik İşaretleyicileri

Ör. 26. “Saatçi: Çok değerli bir saat

İyice inceler.

Sinan: Çalışmıyor.. Camı da kırıldı.

Saatçi onaylarcasına başını sallar.

Saatçi: Görüyorum. **Çalıştırmasına çalıştırırız** da... Bu kadrana bir cam bulmak zor..! Uyduracağız bir şey.” (s. 29)

3.1.4. Biçim-Sözlüksel Kesinlik İşaretleyicileri

Ör. 27. “Tasula: Ben çıkıyorum Aslimi. Bu akşamki yemeği unutmayasın Aslimu.

Aslı işini yaparken

Aslı: **Hiç unuttur muyum Tasula.**” (**Unutmam**) (s. 37)

3.1.5. Sözlüksel-Sözdizimsel Kesinlik İşaretleyicileri

Ör. 28. “Hasan: Kim takar adalı bir komiserin araştırmasını diyeceksin... Herifler doğru dürüst bir bilgi bile yollamadılar... Mahmut Saygıner. Kirli işlere bulaşmış biri... **Vurulmasa da ölecekmış zaten**, hastaymış... Hepsi bu.” (s. 36)

3.1.6. Biçim-Sözlüksel-Sözdizimsel Kesinlik İşaretleyicileri

Ör. 29. “Kadın (40 yaşında): ...Saçlarımın peruk olduğunu, bir göğsümün alınmış olduğunu bilse yine de öyle iştahla bakar **mıydı bana...?!**” (**Bakmazdı**) (s. 8)

3.1.7. Söyleme Dayalı Kesinlik İşaretleyicileri

Ör. 30. “1. Erkek hasta (yaşlı): Cep telefonumun faturası çok geldi bu sefer.

2. Erkek hasta (orta yaşlı): Ben **hiç** almadım cep telefonu... Bana lazım olmaz ki. Ne yapacağım?” (s. 8)

Ör. 31. “Mahmut: Oğlu ne zaman öldü?

Sinan şaşırmıştır. Toparlanır. Sinan, Mahmut’a, anlamak ve durumu çözmek için bakar. Neden sonra yanıt verir.

Sinan: İki yıl oldu.

Mahmut anlıyorum anlamında başını sallar.

Sinan: Neden sordun?

Mahmut bir an düşündükten sonra,

Mahmut: **Hastalığının sebebi bu, biliyorsun değil mi?**

Sinan sessiz kalır bir süre, Mahmut’a bakarak,

Sinan: Seninkinin sebebi ne?

Mahmut durur bu kez. Sonra birden gülümser,

Mahmut: Yamukluk.

Sinan da gülümser.” (s. 16)

4. Sonuç

Bu çalışmada kesinlik kavramı, genel bir bakış açısıyla incelenmiş ve dilbilimin ele aldığı kesinlik anlam alanı ile kesinlik işaretleyicilerine odaklanılmıştır. Kesinlik, konuşurun hiçbir tereddüte düşmeden inandığı, şüphe duymadığı, bildiği, emin olduğu ve güven eksikliği hissetmediği yargıları ifade etmektedir. Konuşurun bilgisi, gerçeklerden oluşan bir dünya bilgisidir. İletişim sürecinde kullanılan kesinlik işaretleyicileri de belirsizlikleri gidererek yanlış anlaşılmalara önüne geçmektedir. Bu bağlamda, öncesinde verilen teorik bilgilerden hareketle “Karşılaşma” film senaryosu taranarak kesinlik işaretleyicileri tespit edilmiş, Türkçedeki kesinlik işaretleyicilerinin dilin yapısı içerisinde nasıl kullanıldığı karakterlerin diyalogları aracılığıyla gösterilmiştir.

Karşılaşma senaryosunun incelemesi sonucunda pek çok kesinlik işaretleyicisine rastlanmasına rağmen çalışmanın kapsamını aşmamak amacıyla tespit edilen işaretleyicilerden sınırlı sayıda örnek verilmiştir. Metinde kesinliği kodlayan biçimbirimsel işaretleyiciler arasında $\{-Df^t\}$, $\{-mI^t\}$, $\{-(y)AcAK\}$, $\{-AcAKtI\}$, $\{-(F^t/A)r\}$, $\{-(F^t)yor\}$, $\{+Df^tr\}$, $\{-mI^t\}$, $\{-mAktAdf^tr\}$, emir kipi; sözlüksel işaretleyiciler arasında *kiplik yüklem*ler (gör-, bil-, doğru), *kiplik belirteçler* (kendinden emin, hiç), *kiplik sözcükler* (değil, yaa...evet, yoo, hayır); belli bir işaretleyicisi olmayan ve tümcenin bağlamına göre şekillenen sözdizimsel; biçim-sözlüksel; sözlüksel-sözdizimsel; biçim-sözlüksel-sözdizimsel ve söyleme dayalı işaretleyiciler bulunmakla birlikte toplamda 31 örneğe yer verilmiştir. Bu işaretleyiciler, karşı tarafa karakterlerin ne kadar emin olduklarını, hangi bilgilere dayandıklarını ve iletişimdeki kesinliği nasıl sağladıklarını açıkça göstermektedir. Dolayısıyla dilbilimde kesinlik konusu; belirsizlik ve kesinlik arasındaki ilişkiyi anlamamıza katkı sağlayacak, “Kesinlik işaretleyicilerinin kullanımı, dilin yapısal özelliklerine göre nasıl değişir?” ve “Bu işaretleyicilerin kullanılmaması durumunda iletişimde ne tür sorunlar ortaya çıkabilir?” gibi soruları yanıtlamamıza yardımcı olacaktır.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu makale için etik kurul izni alınmasına gerek yoktur. Araştırma ve yayın etiğine uygun hareket edilmiştir.

Yazarların Makaleye Olan Katkıları

Makale tek yazarlıdır.

Destek Beyanı

Bu araştırma Türk Dil Kurumu yüksek lisans araştırma bursu kapsamında hazırlanan yüksek lisans tezinden üretildiğinden dolayı Türk Dil Kurumu tarafından desteklenmiştir.

Çıkar Beyanı

Makale tek yazarlıdır. Herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Kaynaklar

- Acarlar, K. (1970). Mi Ekinin Türlü Kullanılışları. *Türk Dili*, XXII, 227, 358-363.
- Arlı Çil, D. (2009). *The Concept of Certainty and Implications of the View That Knowledge Does not Require Certainty*. Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, Felsefe Bölümü.
- Atış, N. (2008). "Locke Felsefinde Kesinlik Sorunu". *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 6, 71-83.
- Ayverdi, İ. (2010). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealtı Lügati.
- Balcı, T. (2003). Edat Bağlamında Sözcük Türlerine Yeni Bir Yaklaşım. *TÖMER Dil Dergisi*, 122, 7-16.
- Benzer, A. (2012). *Türkçede Zaman, Görünüş ve Kiplik*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Bıldırım, Y. U. (2002). *Syntactic and Semantic Analysis of Modal Adverbs in Turkish*. Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
- Boz, E. (2015). *Türkiye Türkçesi Biçimsel ve Anlamsal İşlevli Biçimbilgisi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Burgucu, B. (2019). *Türkçede Söz Dizimsel Yinelemeler*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Cevizci, A. (1999). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Çelebi, N. (2014). Türkiye Türkçesinde Bildirme Ekinin İşlevleri. N. Demir, F. Yıldırım (Ed.), *Prof. Dr. Mehmet Özmen Armağanı* (103-114) içinde. Adana: Çukurova Üniversitesi.
- Demirbaş, M. (2023). Farklı Disiplinlerde Kesinlik Arayışı, *Disiplinler Arası Dil Araştırmaları Dergisi*, 7, 1-21.
- Demirel, M. V. (2018). *Türkçenin Kiplik Özelliklerinin Belirlenmesi ve Bunların Dil Bilgisi Öğretimine Yansıtılması*. Doktora Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Descartes, R. (1947). *Metot Üzerine Konuşma*. (Çev. M. Karasan). Ankara: MEB.
- Güzel, C. (2018). *Bilim Felsefesi*. Ankara: Bilgesu Yayıncılık.
- Hirik, S. (2014a). *Türkiye Türkçesinde Bilgi Kiplikleri*. Doktora Tezi, Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hirik, S. (2014b). Kesinlik ve Olumsuzluk İlişkinine Kipsel Yaklaşım. *Turkish Studies*, 9/12, 349-367.
- Kamacı Gencer, D. (2023). *Türkiye Türkçesi Ağzlarında Söylem İşaretleyicileri*. Çanakkale: Paradigma Akademi.
- Kavur, Ö., Koper, M. (2004). "Karşılaşma", A. Tüzün (Yay. Haz.), *3 Altın Portakal 3 Senaryo* (7-39) içinde. Ankara: Antalya Kültür Sanat Vakfı Yayınları.
- Kerimoğlu, C. (2011). *Kiplik İncelemeleri ve Türkçe*. İzmir: Dinozor Kitabevi.
- Kocaman, A. (1983). Türkçede Kip Olgusu Üzerine Görüşler. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 28-29 (1980-1981), Ankara: TDK Yayınları, 81-85.
- Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Moore, G. E. (1984) [1959]. "Certainty". *Philosophical Papers*, London: Allen&Unwin, (HarperCollins Publishers'in izniyle yeniden basılmıştır), 257-271.
- Morkoç, U. (2021). Wittgenstein ve Moore: Kesinlik ve Şüphecilik Üzerine Bir Soruşturma. *ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 14(2), 109-131.

- Mutçalı, S. (1995). *Arapça-Türkçe Sözlük*. Ankara: Dağarcık Yayınları.
- Mystridou, K. (2015). *Türkiye Türkçesinde Bilgisellik Kipliği ve Kesinlik Dereceleri*. Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özlem, D. (2013). *Felsefe ve Doğa Bilimleri*. İstanbul: Notos Kitap Yayınevi.
- Rubin, V. L.; Liddy, E. D.; Kando, N. (2005). Certainty Identification in Texts: Categorization Model and Manual Tagging Results, *Computing Attitude and Affect in Text: Theory and Applications (The Information Retrieval Series)*, (Ed. J. G. Shanahan, Y. Qu, J. Wiebe), Springer-Verlag New York, Inc., 61-76.
- Rubin, V. L. (2010). Epistemic Modality: From Uncertainty to Certainty in the Context of Information Seeking as Interactions with Texts, *Information Processing and Management*, 46, 533-540.
- Stroll, A. (1994). *Moore and Wittgenstein on Certainty*. New York Oxford: Oxford University Press.
- Şaman, E. B. (2018). İbn Sînâ ve Descartes'ta Ben Bilgisi ve Kesinlik. *Felsefi Düşün Akademik Felsefe Dergisi*, 10, 294-317.
- Timuçin, A. (2004). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Bulut Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. Güncel Türkçe Sözlük, (Çevrimiçi) 8 Ekim 2023 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Underhill, R. (1976). *Turkish Grammar*. London: The MIT Press.
- Unger, P. (1974). An Argument for Skepticism. *Philosophic Exchange*. The College at Brockport State University of New York, 5(1), 131-155.
- Yıldırım, C. (1991). *Bilim Felsefesi*. İstanbul: Remzi Kitabevi. 3. Basım.
- Yıldırım, C. (1997). *Bilimsel Düşünme Yöntemi (Yazılar-Bildiriler-Tartışmalar)*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Yüksel, Y. (2011). Kesinlik ve Puslu Mantık. *Sosyoloji Dergisi*, 3(22), 517-531.
- Wittgenstein, L. (2022). *Kesinlik Üzerine*. (Z. Özcan, Çev.). Ankara: Fol Kitap.

Extended Summary

Certainty is a concept that is dealt with in various disciplines such as philosophy, mathematics, law and linguistics and is important in a wide range of fields from daily life to scientific studies. Although it is possible to define certainty in its most basic sense as “knowledge that is so clear and certain that it leaves no room for doubt and hesitation”, it should not be forgotten that certainty varies according to the context, purpose and discipline in which it exists. Certainty corresponds to the Arabic word “*kat’iyyet*”, the English word “*certainty*” and the French word “*certitude*”. The concept of certainty has been debated for many years, and although many different views have been put forward, no consensus has been reached on it. While some researchers argue that the certainty in science stems from the fact that research is generally based on quantitative data such as experiments, observations and measurements, Popper, Stroll and Yıldırım argue that there is no absolute certainty in the natural sciences. According to them, the reason for this is that in science there are no absolute proofs like in mathematics and logic, and the validity of the results of new experiments and observations can always be questioned. Apart from this, Moore and Wittgenstein have an important place among the philosophers who have clearly expressed their thoughts on certainty. The common problem of both of them is certainty and doubt. Therefore, they shaped their arguments around these issues. In linguistics, the concept of precision, which is also among the researches of linguists, has been a subject of study in order to understand the structure and function of language.

In this study, the role of certainty in linguistics is analyzed and the markers encoding certainty in Turkish are emphasized. From this point of view, the example of the film script “*Karşılaşma*”, which was awarded the “Best Film” prize at the 40th Golden Orange Film Festival and whose screenplay was written by Ömer Kavur and Macit

Koper, was scanned and *morphological, lexical, syntactical, morpho-lexical, lexical-syntactical, morpho-lexical-syntactical, suprasegmental phonemes and discorsal markers* were tried to be identified. The examples in which certainty markers in “Karşılaşma” are identified are given below under the relevant heading.

1. Morphological Certainty Markers

1.1. -{DI⁴}

(1) “Bir cinayete kurban gitti... İki hafta önce..” (p. 26)

1.2. -{mI⁴ş}

(2) “Hasan: Cesedi orada bulduk...Adli rapora göre, biz bulmadan 48 saat önce öldürülmüş. Ardi ardına ateş edilmiş...” (p. 36)

1.3. -{(y)AcAK}

(3) “Sinan: Mahmut Bey yok mu?
Hemşire: Onu özel odaya aldık..
Hemşire odaya “bakın burası dolu” dercesine baktıktan sonra..
Hemşire: Sizi de oraya **alacağım..**” (p. 17)

1.4. -{AcAKtI}

(4) “Sinan: Şimdi görüştüğüm hanımın adını **soracaktım.**” (p. 31)

1.5. -{(I⁴/A)r}

(5) “Hasan: Kasabamızın mümtaz şahsiyetleri her gece burada toplanırlar.
Aslı yeni gelenleri karşılar, onlara bir masa gösterir. Hasan, Aslı'ya bakarak
Hasan:Ama beylerin çoğu Aslı hanıma duydukları hayranlıktan buraya gelirler.” (p. 34)

1.6. -{(I⁴)yor}

(6) “Kadın (40 yaşında): Adam tünemiş bara, bize **bakıyor...** Yemek **yiyoruz** arkadaşlarla.. Adam sürekli bana **bakıyor..... Kesiyor** yani...! Güldüm içimden....” (p. 8)

1.7. +{DI⁴r}

(7) “Burası onun çalışma odası**dır.** Raflarda kitaplar. Duvarda resimler ve çizimler. İki koltuk ve bir çalışma masasından ibare**tir** tüm eşyalar.” (p. 11)

1.8. -{mI⁴ştI⁴r}

(8) “Bir çekmeceyi açar. Birkaç küçük eşyanın arasından, bir kol saatini alıp bakar. Durmuş olan saatin camı kırıl**mıştır** ve 10.22'yi göstermektedir.” (p. 10)

1.9. -{mAktAdI⁴r}

(9) “Sinan mimarların çalışmak için kullandıkları masada çizimler **yapmaktadır.**” (p. 11)

1.10. Imperative

(10) “Mahmut: Masa beşte siyah ceketli adam...Onu usulünce **alın...**Hile yapıyor...Masa beş.” (p. 13)

2. Lexical Certainty Markers

2.1. Modal Predicates (gör-, bil-, doğru)

(11) “Sinan: Burada nerede kalınabilir, sakın bir yer?
Bayii, diğer müşterileriyle ilgilenirken, Sinan'a bakmadan
Bayii: Yol ayrımından sola sapın **görürsünüz.**” (p. 26)

(12) “Hasan: **Bilirsin..**Katiller cinayet mahalline geri dönerlermiş.. Yeni cinayetler işlemek için...” (p. 36)

(13) “Hasan: Burası neresi biliyor musun?”

Sinan: Cinayetin işlendiği yer olsa gerek.
Hasan: Yaa...Nerden bildin?
Sinan: Kaldığım pansiyonda söylemişlerdi...
Hasan: **Doğru...! Gel bakalım.**” (p. 35)

2.2. Modal Adverbs

(14) “Sonra yavaşça döner ve bir polis tatbikatındaymışçasına, otoriter, **kendinden emin** anlatmaya başlar.” (p. 35)

2.3. Modal Words

(15) “Aslı: Benden söz etti mi hiç?
Sinan: **Hayır..Ama sizi her yerde arıyordu...**” (p. 38)

3. Syntactical Certainty Markers

(16) “Saatçi: Çok değerli bir saat
İyice inceler.
Sinan: Çalışmıyor.. Camı da kırıldı.
Saatçi onaylarcasına başını sallar.
Saatçi: Görüyorum.. **Çalıştırmasına çalıştırırız da...** Bu kadrana bir cam bulmak zor..! Uyduracağız bir şey.” (p. 29)

4. Morpho-lexical Certainty Markers

(17) “Tasula: Ben çıkıyorum Aslimi. Bu akşamki yemeği unutmayasın Aslimu.
Aslı işini yaparken
Aslı: **Hiç unuttur muyum Tasula.**” (**Unutmam**) (p. 37)

5. Lexical-syntactical Certainty Markers

(18) “Hasan: Kim takar adalı bir komiserin araştırmasını diyeceksin...Herifler doğru dürüst bir bilgi bile yollamadılar..Mahmut Saygıner. Kirli işlere bulaşmış biri... **Vurulmasa da ölecekmiş zaten,** hastaymış.. Hepsi bu.” (p. 36)

6. Morpho-lexical-syntactical Certainty Markers

(19) “Kadın (40 yaşında): ...Saçlarımın peruk olduğunu, bir göğsümün alınmış olduğunu bilse yine de öyle iştahla bakar mıydı bana...?!” (**Bakmazdı**) (p. 8)

7. Discoursal Certainty Markers

(20) “Mahmut: Oğlu ne zaman öldü?
Sinan şaşırmıştır. Toparlanır. Sinan, Mahmut’a, anlamak ve durumu çözmek için bakar. Neden sonra yanıt verir.
Sinan: İki yıl oldu.
Mahmut anlıyorum anlamında başını sallar.
Sinan: Neden sordun?
Mahmut bir an düşündükten sonra,
Mahmut: **Hastalığının sebebi bu, biliyorsun değil mi?**
Sinan sessiz kalır bir süre, Mahmut'a bakarak,
Sinan: Seninkinin sebebi ne?
Mahmut durur bu kez. Sonra birden gülümser,
Mahmut: Yamukluk.
Sinan da gülümser.” (p. 16)